

VERBINDING

**Parcivalschool,
de enige in zijn
soort in België**

INTERVIEW

2

**Jaco en Arife vinden
het leuk op
De Zonnehuisschool**

IN GESPREK

3

**School De Lans
van binnen en
van buiten**

ARTIKEL

3

**Veel discussie bij
Europese-conferentie
Included in Society**

ARTIKEL

4

**OlmenEs viert
tienjarig
bestaan**

ARTIKEL

5

Onderwijs verdient binnen de KDC's een nadrukkelijke plaats

Therapeutisch onderwijs: onderwijs voor alle kinderen

Het therapeutisch onderwijs van de heilpedagogische kinderdagcentra kan niet alleen een bijdrage leveren aan het specifiek heilpedagogisch ZMLK-onderwijs, maar ook aan het speciaal onderwijs in Nederland. De heilpedagogische kinderdagcentra hebben immers ervaring en expertise opgebouwd voor kinderen die in het speciale onderwijs niet mee kunnen komen.

Door Mark Van Seggelen, gebruikmakend van de nota 'Heilpedagogisch onderwijs, onderwijs voor alle kinderen.'

Door het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschappen is enkele jaren geleden nieuw beleid in gang gezet dat erop gericht is kinderen met een handicap in de leerplichtige leeftijd, ongeacht ernst en aard van de handicap onderwijs te bieden. Ook de kinderen die momenteel niet naar school kunnen en een kinderdagcentrum (KDC) bezoeken. Over wie dat onderwijs moet verzorgen, heeft de minister herhaaldelijk gezegd dat 'onderwijs alleen op scholen gegeven kan worden'. De samenwerkende heilpedagogische KDC's stellen dat ter discussie.

Kinderen die een KDC bezoeken en niet naar school gaan, doen dat omdat de speciale scholen niet kan bieden wat zij nodig hebben. Niet zozeer omdat het onderwijs te kort zou schieten. Maar omdat deze kinderen veel (specifieke) zorg nodig hebben, waardoor de school niet voldoende is toegerust. Voor deze school is professionele zorg voorwaarde om fysiek en psychisch in staat te zijn onderwijs te ontvangen.

Momenteel wordt er in het onderwijs- en zorgveld in allerlei experimenten ervaring opgedaan met onderwijs aan kinderen met een ernstige ontwikkelingsstoornis. Twee conclusies zijn daar uit te trekken. Dat zijn: onderwijs aan deze kinderen voegt daadwerkelijk iets toe én het onderwijsveld vindt niet gemakkelijk een passend antwoord op de onderwijsvraag van deze kinderen, met als gevolg dat deze groep ook minder prioriteit dreigt te krijgen. Anders gezegd: er dreigen kinderen buiten de boot te vallen.

Plaatsbepaling

De heilpedagogische kinderdagcentra onderschrijven het uitgangspunt dat ieder kind recht heeft op onderwijs. De beoogde verdeling van taken en verantwoordelijkheden tussen zorg- en onderwijsveld roept echter vragen op. Als 'meer onderwijs' zou leiden tot 'minder zorg' dan kan de balans voor deze dikwijls erg kwetsbare kinderen gemakkelijk naar de verkeerde zijde doorslaan. Bij deze kinderen zijn zorg en onderwijs dikwijls nauwelijks of niet van elkaar te scheiden. Dat is de reden dat de heilpedagogische kinderdagcentra zorg en onderwijs niet afzonderlijk, maar integraal in de vorm van 'therapeutisch onderwijs' aanbieden.

Het therapeutisch onderwijs valt op dit moment niet binnen de erkenningvoorwaarden van het ministerie van OC & W. Dit zal mogelijk tot gevolg kunnen hebben dat zorg en onderwijs aan kinderen op de heilpedagogische kinderdagcentra in de toekomst anders dan nu moeten worden aangeboden.

De heilpedagogische kinderdagcentra willen aandacht en erkenning vragen voor de manier waarop zij zorg en onderwijs in onze praktijk integreren en waarschuwen voor onbedoelde neveneffecten van het voorgestelde nieuwe beleid.

Therapeutisch onderwijs

Alle kinderen in heilpedagogische kinderdagcentra krijgen therapeutisch onderwijs aangeboden. Dat houdt in een geïntegreerd zorg- en onderwijsaanbod, waardoor ook kinderen met een ernstige handicap leren, en sterker en zelfstandiger in het leven komen te staan. Therapeutisch onderwijs is in het leven geïntegreerd. Er wordt gebruik gemaakt van het gewone leven en van de dagelijkse dingen. Er wordt van het kind zelf uitgegaan, en dit kind wordt in zijn eigen onderwijs leerproces begeleid.

Voor verreweg de meeste kinderen op de heilpedagogische KDC's ligt het accent uiteraard op de zorgverlening in engere zin. Tegelijkertijd echter bieden de KDC's een sterk ontwikkelingsgerichte benadering, door een aangepast onderwijsaanbod en therapieën. Lichamelijke beperkingen en verstorende omgevingsinvloeden belemmeren het leren. Die belemmeringen zoveel mogelijk op te heffen, zien de KDC's een belangrijke doel-

stelling. Het spreekt vanzelf dat hierbij een sterk individuele benadering nodig is, vanwege de onderling zeer verschillende problematiek van de kinderen. Zorg, onderwijs en therapie zijn in deze benadering nauwelijks te scheiden. Steeds moeten zorg, onderwijs en therapie zorgvuldig in evenwicht zijn.

Beleid en discussie

De recente ontwikkelingen en de hieruit voortvloeiende nieuwe regelgeving maken duidelijk dat het onderwijs binnen de heilpedagogische KDC's een nadrukkelijker plaats verdient. Het nieuwe beleid leidt ook tot vragen en onzekerheden. Het beleid van heilpedagogische kinderdagcentra is gericht op een verdere uitbreiding van de combinatie zorg-onderwijs-therapie. Dat willen de KDC's doen:

- zichtbaar maken van therapeutisch onderwijsprogramma voor alle kinderen die het heilpedagogisch kinderdagcentrum bezoeken
- verwerven van acceptatie en erkenning voor het therapeutisch onderwijs als bijzondere vorm van onderwijs

Lees verder op pagina 4.

Herdenking 12^e sterfdag Bernard Lievegoed

Op zondag 12 december vindt in Zeist een herdenkingsbijeenkomst plaats van professor Bernard Lievegoed. Hij is de grondlegger van de heilpedagogische beweging in Nederland.

In 1931 richtte Lievegoed het Zonnehuis op voor zes kinderen. Inmiddels is Zonnehuisen Veldheim Stenia uitgegroeid tot een grote instelling die vele vormen van zorg en behandeling aanbiedt aan kinderen en jeugdigen met een zorgvraag uit het hele land. Ook is de heilpedagogische beweging in Nederland uitgegroeid tot 65 grotere en kleinere instellingen. Op 12 december, rond twaalf uur, is het twaalf jaar geleden dat Bernard Lievegoed stierf. Dit feit, met het feit dat zijn impuls steeds meer in de belangstelling staat, deed het idee ontstaan om in samenwerking met het Heilpedagogisch Verbond (HPV) een herdenking te organiseren voor medewerkers binnen de HPV zorginstellingen en geïnteresseerden. Christie Amons-Lievegoed geeft een biografische schets, oud-medewerkers en oud-cliënten vertellen hun herinnering en Jelle van der Meulen zal spreken over de spirituele impuls van Bernard Lievegoed. Het programma wordt muzikaal omlijst door het Scorlewald ensemble. De lunch wordt verzorgd.

De herdenkingsbijeenkomst vindt plaats in de Rafaëlzaal op Stenia, Utrechtseweg 86 in Zeist van 11.00 uur tot 14.30 uur. Verplichte opgave vóór 1 december bij het Heilpedagogisch Verbond, telefoon (0343) 44 99 00. Er is ruimte voor 200 mensen, dus wees er snel bij, want vol is vol.

Parcivalschool, de enige in zijn soort in België

De Parcivalschool is in België de enige school voor buitengewoon lager en secundair onderwijs waar ze werken vanuit de heilpedagogie. Hilde Verhaert is directeur van de afdeling buitengewoon secundair onderwijs. Ze vond in Antwerpen de uitdaging, waar ze naar zocht.

Door Mark van Seggelen

Het is het einde van de ochtend en de herfstzon laat zich regelmatig zien. Hilde Verhaert (48) staat in de achtertuin van een deftig herenhuis in Antwerpen. Ze wijst alle windrichtingen op. "Dat daar hebben we gekocht. Het onderste gedeelte van die gebouwen huren we. Daar zijn bouwvakkers nog druk bezig met nieuwbouw, daar woont nog iemand die helaas haar huis aan ons niet wil verkopen en daar hopen we ooit nog te bouwen. Op die plek stond eerst een vervallen synagoge die sinds de Eerste Wereldoorlog in onbruik is geraakt." Regelmatig wordt Hilde Verhaert tijdens de rondgang door leerlingen begroet of staande gehouden. Enthousiast vertellen ze aan 'juf-frouw Hilde' hun relaas. Onmiskenbaar is de Parcivalschool voor buitengewoon onderwijs sinds 1971 flink gegroeid. Door de groei van het aantal leerlingen ontstond een mengelmoes van gebouwen en woonstijlen van de Steinerschool. De school geeft les aan leerlingen in het buitengewoon lager en secundair onderwijs.

Uitdaging

In België rondde Hilde Verhaert haar hbo-studie orthopedagogie af en ging daarna aan de slag in de bijzondere jeugdzorg. Jonge delinquenten behoorden tot haar doelgroep. "Werken met pubers vind ik een uitdaging." Uitdaging, is een woord dat ze deze ochtend regelmatig gebruikt. Werken met deze jongeren was niet altijd gemakkelijk maar ze leerde er veel. "Maar ik vond dat er niet goed gekeken werd naar de jongelui. Ik miste iets in de begeleiding en de manier van werken gaf op menig vraag geen antwoord. Het zijn clichés, maar waar." Een vriendin ging werken op Zonnehuizen Veldheim Stenia. Hilde was nieuwsgierig naar de werkwijze van de antroposofie en reisde mee naar het noorden. De bedoeling was een paar dagen te blijven. Dat werden er uiteindelijk een paar jaar. Wat ze miste in België in haar werk vond ze op Zonnehuizen Veldheim Stenia. "De sociale en culturele aspecten en vooral de diepere achtergronden die ons inzicht geven in het raadsel mens spraken mij enorm aan. Ik had het gevoel dat ik nu echt aan de slag kon met wat ik in mijn leven wilde. In Zeist ontmoette ik mezelf, het was voor mij thuis komen." Hilde volgde er de opleiding heilpedagogie/sociaaltherapie. Het was de eerste lichting die ook de erkenning had als Z-opleiding. Daar bleef het niet bij. Ze volgde in Dornach eveneens het vierde jaar dat gericht is op verdere verdieping van de heilpedagogie. "Het boeide me en ik vond dit een logische stap."

Parcivalschool

In 1989 keerde Verhaert terug naar België om op de Parcivalschool aan de slag te gaan. Ze begon als leerkracht in het lager onderwijs type 2. De school heeft een erkenning voor

leerlingen met een type 1, type 2 en type 8 attest (zie kader). Ongeveer honderd leerlingen volgen lager onderwijs. Ze combineerde na een tijd het lesgeven met het deeltijds werken voor de heilpedagogische opleiding in Vlaanderen, deze had toen een Nederlandse erkenning als opleiding SPW en was onderdeel van het Nederlandse samenwerkingsverband. Ze was vooral betrokken bij het organisatorische gedeelte en het begeleiden van de studenten van de SPW-heilpedagogie/sociaaltherapie in de praktijk. "Een leerzame en boeiende periode. Het werken met volwassen mensen vond ik zeer interessant." Tot 2001 combineerde Hilde deze twee opdrachten. Daarna begon voor haar een 'nieuwe uitdaging' in de afdeling buitengewoon secundair onderwijs. Ze werd er directeur van de bovenbouw en heeft het er erg naar haar zin.

BuSO

De Parcivalschool voor buitengewoon secundair onderwijs (BuSO) opleidingsvorm 3 heeft 66 leerlingen. Hier kunnen de leerlingen het beroep leren van schilder/decorateur of logistiek assistent in ziekenhuizen en zorginstellingen. Deze leerlingen hebben een type 1 attest. De scholieren blijven vijf tot zes jaar op school, waarvan zij de laatste twee jaar ook stages in een bedrijf of instelling lopen. "We hebben voor deze opleidingen gekozen, niet alleen omdat er veel vraag naar is op de arbeidsmarkt. De leerlingen kunnen in deze opleidingen veel vaardigheden oefenen die hun verdere ontwikkeling ondersteunen. Een beroep leren is voor deze leerlingen een concreet doel dat hen stimuleert en waaraan zij ook zelfbewustzijn kunnen ontwikkelen." De leerlingen van de afdeling schilder/decorateur kunnen gaan werken als helper bij een zelfstandige schilder/decorateur of in een werkploeg van een groter bedrijf. Als de leerlingen hun diploma van logistiek assistent in ziekenhuizen en zorginstellingen hebben ontvangen, kunnen ze worden tewerkgesteld in een verzorgingstehuis, ziekenhuis of kindercrèche. Maar niet alleen staat de scholing en de voorbereiding op arbeidsmarkt centraal. Er gaat ook veel aandacht naar inhoudelijk en kunstzinnig onderwijs, zoals in elke Steinerschool. Sinds 1 september 2004 werd er ook gestart met een nieuwe afdeling in de secundaire school. (BuSO opleidingsvorm 1). Dit is voor leerlingen met een matig verstandelijke handicap. "Deze afdeling is er gekomen omdat deze kinderen vanuit de lagere school niet in onze secundaire school terecht konden. Na lang aandringen van onze ouders zijn we zo ver."

Hilde Verhaert is directeur van de Antwerpse Parcival school. (foto: Mark van Seggelen)

Geld

De rondgang leert dat de Steinerschool uit haar 'gebouw barst', zoals Verhaert dat aanduidt. "Bij verbouw of nieuwbouw eist de Belgische overheid dat de school eenderde van de kosten betaalt. We hebben nog meer nieuwbouw nodig, maar de wachttijden zijn lang en we hebben het geld niet. En daar komt nog bij dat historische panden de nodige aandacht, dus de nodige euro's, vragen."

Type 1, 2 en 8 attest

Om te kunnen worden opgenomen in het bijzonder onderwijs in Vlaanderen moet een leerling beschikken over een attest voor het buitengewoon onderwijs van één van de acht typen. Dit attest krijgen leerlingen na een multidisciplinair onderzoek bij een CLB (centrum voor leerlingenbegeleiding). De Parcivalschool heeft een erkenning voor drie typen. Hieronder staat een beknopte beschrijving van de typen.

Type 1: onderwijs voor leerlingen met een licht mentale handicap. In de Parcivalschool zijn er 45 leerlingen in de lagere afdeling, 66 in de secundaire.

Type 2: onderwijs voor leerlingen met een matig mentale handicap. In de Parcivalschool zijn er 16 leerlingen in de lagere afdeling, 11 in de secundaire.

Type 8: onderwijs voor intellectueel normaal begaafde leerlingen met een ernstig leerprobleem. In de Parcivalschool zijn er 45 leerlingen in de lagere school. Deze leerlingen stromen in het secundair onderwijs door naar het gewone beroepsonderwijs.

COLUMN Ideologieën

Het woord 'instituut' is in de heilpedagogische beweging zwaar ingeslepen. Het Heilpedagogisch Verbond gebruikt het allang niet meer en geeft waar zij het aantreft aan dat het een verouderd woord is. Het stamt vermoedelijk uit de Duitstalige oertijd van de beweging. Maar in Nederland spreken we al vele jaren van instellingen, voorzieningen of zelfs: maatschappelijke voorzieningen. En toch hoor je en lees je nog immer: 'instituut'.

Hoe gevaarlijk het gebruik van dit woord kan zijn bleek mij nog maar eens op het Europese congres 'Included in Society' op 22 en 23 oktober in Brussel. Alles wat instituut heet moet gesloten worden, te beginnen met grote instituten! Lees maar bij Internationaal Nieuws in deze Verbinding. Wat zijn dat, 'grote instituten'? Dat doet er niet toe, sluiten met die handel!

Er waait een ideologie door Europa: mensen met een handicap, wat voor handicap dan ook móeten 'geïntegreerd' worden in de samenleving. Dat heet Inclusion, of ook wel: insluiting. Ingesloten word je als je gevangengezet wordt, en kijk: dat klopt ook wel. Vele ouders klagen erover dat hun kind het rijtjeshuis niet meer uit kan omdat de situa-

tie buiten te onoverzichtelijk en dus te gevaarlijk voor een kwetsbaar mens is. Maar het móet!

U en ik mogen zelf kiezen hoe we wonen. Zo zijn er mensen die kiezen voor een woongroep. Als je gehandicapt bent mag dat misschien niet, straks. Je moet in een huis of een flat in de wijk. In de 'Mainstream' heet dat: zware golfslag beukt stukken drijfhout tegen je aan en smijt je tegen harde rotsachtige oevers: en jij houdt je staande, want dat hoort zo. Kwetsbaarheid bestaat toch niet? Broek ophouden en onze normen en waarden hanteren. Dat wil zeggen: zorgen dat wij niet te veel voor jou opzij moeten leggen, want wij, wij zijn flink en zorgen ook voor onszelf. Kun jij ook; je kúnt het! Met hulp van community care: de maatschappij zal je ondersteunen. Zie je het voor je? Het lijkt ontzettend veel op: ieder voor zich en God voor ons allen. Koud is het, steenkoud! Dat is dus een blinde ideologie: onder het mom van een algemeen ideaal, waar eigenlijk niemand tegen kan zijn (in dit geval een geïntegreerd bestaan in de samenleving voor iedereen) niet op de realiteit gestoelde maatregelen met machtsmiddelen opleggen, zonder afstemming op de mensen waarom het gaat.

In Engeland werd een film vertoond op een congres. In deze film was een Camphillplaats te zien; de contouren vervaagden en nieuwe contouren doemden op: die van een concentratiekamp uit de Tweede Wereldoorlog. Verwarring en emotie in de

zaal: zóiets willen we toch niet? Dát moet niet mogen! Zoiets heet demagogie, verwarring scheppen en bedriegen: één van de middelen waar ideologieën zich van bedienen.

Ideologieën maken zich meester van allerlei gedachtegoed; vervringen het tot karikatuur en legitimeren daarmee vervolgens hun maatregelen. Het gedachtegoed dat ze proberen te vervringen is iets dat anders is dan het gemiddelde. Vervolgens dwingen ze dat gemiddelde hún kant op. Je komt het overal tegen: een wetenschapper sabelt in een recensie in Markant het boek 'Ontwikkelingsstoornissen bij kinderen' genadeloos en sarcastisch neer. De dingen die daar in staan passen niet in haar veilig wetenschappelijke denkkader. De Franse natuurwetenschapper Lavoisier schreef aan het eind van de 18e eeuw over meteorieten: 'Wat een onzin om te zeggen dat er stenen uit de hemel komen vallen. Iedereen weet dat er in de hemel geen stenen zijn!' Hij wist het zó goed. Nieuwsgierigheid is geen algemeen kenmerk van de wetenschap meer. Sommigen blijven tóch liever in hun veilige rondje ronddraaien, anders word je misschien wel uitgestoten. Maar ja, of het dan nog wetenschap is?

Gerrit Komrij noemt in de NRC van 4 november j.l. naar aanleiding van de moord op Theo van Gogh het fundamentalisme een ideologie. Een geloof wordt verwrongen en het resultaat wordt vervolgens de legitimatie voor bizarre waanzin en misdaad. Ik hoop dat het zover bij de de-institutionalisatie niet komt!

Bernard Heldt

School De Lans van binnen en van buiten

School 'De Lans' is er voor kinderen die speciale zorg behoeven. Op De Lans wordt zogeheten heilpedagogisch - genezend onderwijs - gegeven. In dit artikel staat een korte beschouwing over wat lesgeven vraagt van de leerkracht en van de heilpedagoog in het bijzonder, de opbouw van de school, en de samenwerkingsrelaties van de school in Brummen.

Door Jac Net, directeur school De Lans

Vroeger was de leerkracht gewoon 'meester'. Het woord is bewaard: De 'meester timmerman' is een superieur vakman en, hij is iemand. Nu de pedagoog. Wanneer is die 'meester'? Eerst het psychische aspect, de innerlijke houding. Daarbij gaat het om moeilijk definieerbare zaken als volwassenheid, rijpheid, vermogen tot distantie, humor, innerlijke rust, zekerheid, stabiliteit, vanzelfsprekende autoriteit, vormkracht, en ook flexibiliteit: het vermogen 'ruimte' te scheppen in de omgang met de kinderen. Dan zijn er het houdings- en bewegingspatroon, het stemgebruik (intonatie, articulatie, de ligging van de stem) die de innerlijke gesteldheid weerspiegelen. Dit alles geldt onverkort in de heilpedagogie. Ook hier de 'Andacht zum Kleinen', voor het schijnbaar onbeduidende, toewijding, genegenheid, zorgvuldigheid, eerbied, liefde, het kunnen terughouden van sympathie en antipathie en vooral: de vaardigheid totaal onverwachte gebeurtenissen en/of acute crisissituaties met fantasie en creativiteit op te vangen. Daarbij komt in de heilpedagogie het inzicht in de diverse ontwikkelingsstoornissen, met het besef van de werking van het naast hoger liggende wezensdeel van de leerkracht op dat van het kind. In de klas ervaar je jezelf dan vooral ook als verzorger, iemand die met de kinderen een kleine leefgemeenschap vormt die ook jezelf verrijkt en waarin je met hen 'thuis' bent. Daaraan ontleen je ook de mogelijkheid de teugels 'even' te vieren, het 'losse', te 'ontspannen'. Maar uiteindelijk, boven alles uit wat al gezegd is, is dit de diepste kern van de heilpedagoog: Het vermogen iets als 'lotsverbondenheid', te ervaren in je verbinding met, je verhouding tot de kinderen, je leerlingen, die op hun beurt, ten slotte, jou leren 'meester' te zijn.

De opbouw van de school

Het onderwijs op De Lans is dus gebaseerd op de antroposofische heilpedagogie. De kern daarvan is de overtuiging dat ieder mens een uniek geestelijk wezen is en dat elk leven een diepere zin heeft. De Lans werkt, als enige ZML (zeer moeilijk lerend)-school, met het vrijeschool leerplan dat aansluit bij de leeftijdsfasen van het kind.

In de kleuterklas (4-7 jaar) ligt de nadruk op nabootsen, zinvol bewegen en spelen: de noodzakelijke voorbereiding voor het latere leren.

In de onderbouwklassen (7-14 jaar) worden alle vakken beeldend en kunstzinnig gegeven, zodat het kind de lesstof kan verinnerlijken. In de differentiatielessen is aandacht voor de individuele leermogelijkheden. Leerkracht en leerlingen blijven gedurende de hele onderbouwperiode in principe bij elkaar.

In de bovenbouw (14-18 jaar) gaat het, naast taal, rekenen, wereldoriëntatie en ICT-onderwijs, om het ontwikkelen van praktische vaardigheden: onder meer hout- en metaalbewerking, keramiek, textiele werkvormen, koken en huishouding. Gedurende de laatste twee jaren (18-20 jaar) maken de leerlingen de grote overstap naar hun toekomstige werk- en levenssituatie. Daarvoor zijn binnen de werkopleiding praktijkstages, die de school organiseert, aanstuurt en begeleidt. De gehele schoolperiode zijn bewegingsonderwijs, euritmie, muziek en toneel dragende elementen. Ten slotte worden op De Lans gezamenlijk de jaarfeesten gevierd, die ons met elkaar verbinden en ritme brengen in het schoolleven.

De samenwerkingsverbanden

- Stichting Michaelshoeve-Overkempe

Met de Stichting Michaelshoeve-Overkempe, is een samenwerkingsovereenkomst afgesloten op basis van 'Een kind, een plan'. Deze houdt in, dat voor ieder kind er handelingsplannen van de zorginstelling en van de school op elkaar zijn afgestemd en in de uitvoering geïntegreerd.

- Stichting Vrije scholengroep Athena

Een aantal vrijescholen in Oost-Nederland, waaronder De Lans, gaan per 1 januari 2005 bestuurlijk fuseren. De Lans is in dit verband de enige school die haar wortels heeft in het Speciaal Onderwijs. Na de fusie van de besturen blijven de scholen wel als afzonderlijke eenheden opereren, met ieder een eigen locatieleiding. Vanaf genoemde datum zal een Raad van Toezicht als toezichthoudend orgaan van deze nieuwe stichting fungeren. Daarnaast benoemt de Raad van Toezicht een dagelijks bestuur. Die zal belast worden met het uitoefenen van het wettelijk bevoegd gezag over alle scholen.

- REC 'Groot Gelre', een regionaal expertisecentrum

Verder participeert De Lans in federatief verband in een regionaal centrum van Cluster 3 scholen. Dit zijn scholen voor leerlingen met een lichamelijke en/of verstandelijke handicap. De Stichting Vrije scholengroep Athena heeft de verantwoording op zich genomen, dat verdere deelname aan de samenwerkingsrelatie met het REC gecontinueerd blijft. De samenwerking tussen de betrokken scholen is voortgekomen uit de behoefte om deskundigheid te bundelen en gezamenlijke antwoorden te vinden op de complexe vragen van de leerlingen en hun ouders.

Heilpedagogische klas bij Vrije School Tiliander in Tilburg

Nu al weer voor het derde schooljaar is er een heilpedagogische klas bij Vrije School Tiliander in Tilburg. Een initiatief dat navolging krijgt in Eindhoven.

Novalis college in Eindhoven krijgt een heilpedagogische klas in de bovenbouw. (foto dhr. Smeenkens)

Eindhoven, genaamd het Novaliscollege. Daar zouden leerlingen van twaalf tot ongeveer twintig jaar terecht kunnen. Besprekingen hierover zijn al in een ver gevorderd stadium. In januari 2005 valt officieel de beslissing of er gestart wordt met deze klas van tien heilpedagogische leerlingen, die dan op hun beurt weer integreren met de bovenbouwleerlingen. Financieel wordt gebruik gemaakt van het Ruzzakje en het Regionaal Expertise Centrum (REC) biedt ondersteuning op allerlei gebied. Voor meer informatie over deze 'nieuwe' vorm van het heilpedagogisch onderwijs: Vrije School Tiliander te Tilburg, M. Steegh, (013) 543 1963.

Zes leerlingen begonnen op ZML-niveau op de Tiliander en dat zijn er nu veertien leerlingen. En er is zelfs een wachtlijst. Het normale vrijeschool onderwijs wordt aangeboden, maar dan aangepast aan ieder kind afzonderlijk. Integratie daar waar mogelijk is tijdens weekopeningen, jaarfeesten, lessen en natuurlijk op de speelplaats. De veiligheid van een eigen klas met vaste leerkrachten geeft deze kinderen het houvast dat ze zo nodig hebben en tegelijkertijd de moed tot integratie. Begonnen als een wens van een oudergroep en inmiddels ingebed in het buitengewoon onderwijs van Midden-Brabant, maar vooral als een niet meer weg te denken onderdeel van bovengenoemde school.

De leeftijd van de leerlingen is van zeven tot ongeveer veertien jaar. Het zou jammer zijn als dit initiatief geen vervolg zou krijgen. Daarom is er al weer een nieuw idee geboren.

En dat is een heilpedagogische klas bij de bovenbouw in

IN GESPREK MET

Jaco en Arife vinden het leuk op De Zonnehuisschool

Een grote gymzaal en voetbalkooi zijn enkele wensen van Arife en Jaco. (foto Ageeth Koning)

Door Ageeth Koning

Arife (17) en Jaco (19) zijn leerlingen van De Zonnehuisschool, afdeling Azaria. De school maakt onderdeel uit van Zonnehuizen Veldheim Stenia. Het Azaria-gebouw ligt op de locatie Stenia in Zeist.

De Zonnehuisschool is een school voor Speciaal en Voortgezet Speciaal Onderwijs voor langdurig zieke kinderen (psychiatrisch). De school maakt onderdeel uit van het Regionaal Expertise Centrum het Gooi, Utrecht en verzorgt onderwijs aan 320 leerlingen op verschillende locaties.

Hoe zijn jullie terechtgekomen op deze school en wonen jullie ook op Stenia?

Arife weet niet hoe ze hier is gekomen, wel weet ze dat ze zeer langzaam leert. Hiervoor zat Arife op de Hondsborg in Tiel op school. Op haar elfde is ze op Stenia komen wonen en is toen ook naar de school gegaan. Jaco liep een kleine hersenbeschadiging op bij zijn geboorte, waardoor hij een chronische leerachterstand heeft. Eerst woonde hij op Veldheim, maar omdat hij daar gepest werd, woont hij nu op Stenia.

Hebben jullie het hier naar je zin?

Jaco heeft het naar zijn zin, maar heeft er soms wel moeite mee dat de kinderen op school zo druk zijn en ook niet altijd even vriendelijk zijn. Arife vindt het hier ook leuk en dat komt vooral omdat ze hier een goede vriendin heeft.

In welke klas zit jullie en welke vakken krijgen jullie?

Jaco zit in de klas van Willy (bovenbouw 1) en Arife in de klas van Sylvia (bovenbouw 3). De vakken die gegeven worden zijn - naast de leervakken als rekenen, taal en computerles - weven, bakken, koken, houtbewerking, keramiek, papierbewerking, kaarsentrekken, euritmie, gymnastiek, toneelles, koorzang en muziekles. Arife vindt bakken, weven en houtbewerking het leukst en het minst leuk euritmie en kaarsentrekken. Jaco houdt het meest van keramiekbewerking, koperbewerking, koken en achter de computer zitten. Zowel Jaco als Arife heeft een hekel aan het werken in de tuin.

Wat gaan jullie na de school doen?

Jaco gaat in de herfstvakantie, samen met MEE, bekijken wat de mogelijkheden zijn. Het liefst wil hij werken in een catering-bedrijf of in een keuken. Arife gaat vandaag met de weefjuf naar de weefopleiding van Karmijn om te kijken of dat iets voor haar is.

Wat heb je in de afgelopen jaren geleerd?

Jaco heeft vooral geleerd het goede voorbeeld te geven aan kleine kinderen, het plezier hebben in elkaar en een goede samenwerking te hebben. Arife weet het niet echt, maar na wat langer nadenken vindt zij het belangrijkste dat zij geleerd heeft om vriendinnen te maken.

Weten jullie iets van antroposofisch onderwijs?

Jaco weet het niet maar hij weet wel dat Ankie Lievegoed eruit ziet als een antroposoof. Arife weet dat de lessen op deze school anders zijn. Een 'normale' school heeft geen euritmie en weven. Ook de spreuken die 's ochtends en 's avonds worden uitgesproken en de jaarfeesten zijn anders dan op andere scholen, aldus Arife.

Willen jullie nog iets opmerken of hebben jullie bepaalde wensen?

Jaco vindt dat er voor de bovenbouw meer apart georganiseerd moet worden, zoals eigen jaarfeesten en meer sportdagen. Arife zou heel graag net zo'n grote gymzaal met ringen hebben als er op Veldheim is. Beiden zouden ook graag een hangplek hebben en een voetbalkooi.

Veel discussie bij conferentie Included in Society

In het Bedford Hotel in Brussel vond op 22 en 23 oktober de conferentie 'Included in Society' plaats. Dit project richt zich op het scheppen van bewustzijn voor de positie van mensen met een handicap in Europa en het nemen van maatregelen om hen een geïntegreerd bestaan in de samenleving te bieden. Bernard Heldt woonde uit hoofde van zijn functie bij de ECCE de conferentie bij.

Door Bernard Heldt

In de praktijk blijkt dat de visie van de uitvoerders van het project zeer eenzijdig is. De institutionalisatie, ofwel het ontmantelen van instituten is dé maatregel om deze doelstelling te bereiken.

Een jaar lang, vanaf oktober 2003, deden een aantal NGO's onderzoek via een vragenlijst naar de aanwezigheid van instituten binnen de Europese Unie. Daarbij was gesteld dat het onderzoek nodig zou zijn voor het ontwikkelen van richtlijnen voor nieuwe intreders in zoals Tsjechië, Slowakije, Polen en Hongarije en over enkele jaren Roemenië en Bulgarije, waar de zorg erg slecht zou zijn. Nu zou je zeggen dat richtlijnen zich moeten gaan uitspreken over criteria voor kwaliteit. Echter de vragenlijsten die naar instellingen in EU landen werden gestuurd vroegen uitsluitend om aantallen mensen met een handicap die zorg of ondersteuning ontvingen.

Inclusion Europe is één van de organisaties die het onderzoek uitvoerde. De directeur van deze organisatie lichtte bij de start van het project toe, dat plaatsen waar meer dan dertig mensen met een handicap één adres hadden, instituten waren die zouden moeten worden ontmanteld, want anders zouden de instituten in de nieuwe lidstaten niet kunnen worden aangepakt'. Deze vreemde opvatting leidde uiteraard tot commotie en een gebrekkige medewerking aan het onderzoek.

Ook werd het onderzoek gebrekkig uitgevoerd. Uit het verslag kwam naar voren dat er een instituut is met 5.700 bewoners. Een dergelijk instituut bestaand in ons land niet. Wie de enquête had ingevuld was niet na te gaan. De directeur van Inclusion Europe meldde mij vervolgens dat hij zich niet verantwoordelijk voelde voor hoe de enquêtes waren ingevuld. Nadat ik mijn kritiek bij hem over de betrouwbaarheid van de vragenlijst en mijn Europese netwerk naar voren had gebracht, toog ik naar de conferentie 'Included in Society'.

Gelukkig bleek dat ons commentaar intussen bij sprekers was aangeland en in inleidingen verwerkt. Verder bleek dat belangrijke koepele van ouderorganisaties in Europa, zoals de Franse Unapei en de Duitse Lebenshilfe eenzelfde kritische reactie naar voren brachten, waaruit maar weer blijkt dat het ECCE een breed gedragen visie op de werkelijkheid heeft. Maar is met deze constatering de ideologie bestreden? Nee, beslist niet.

Noren contra Camphill

Het onderzoeksverslag blijft gebaseerd op gegevens waarvan niet getoetst is of ze geldig en betrouwbaar zijn. Verder bleek er tijdens de conferentie dat er geen eenduidigheid bestaat over wat nu precies een instituut is.

Ik heb twee jaar geleden Noorse instellingen bezocht met minstens tachtig bewoners elk. Een Noorse vertegenwoordiger op de conferentie vertelde dat alle instituten in Noorwegen ontmanteld waren en dat iedereen nu 'included in society' woonde. Ik bezocht in 2002 een appartement waar een meervoudig gehandicapte vrouw woonde. Ze had een eigen afwasmachine, wasmachine, televisie, magnetron en een eigen stereo-installatie. Verder werd ze iedere dag op dezelfde tijd door de dienstdoende zorghulp uit bed gehaald en geholpen met aankleden; haar ontbijt werd verzorgd, zodat ze steeds weer op dezelfde tijd met het busje naar het dagcentrum kon. Eenmaal weer thuis zat ze vervolgens te wachten op haar avondmaaltijd en de hulp die haar naar bed hielp.

Is er een mooiere vorm van integratie denkbaar? Absoluut wel. Geef mij maar de Camphill-instelling in Engeland die ik in mei bezocht. Veertig mensen wonen op een landgoed, samen met medewerkers verspreid over een aantal huizen. Er zijn werkplaatsen waar ze prachtige dingen maken en er is een grote moestuin waar organisch groenten verbouwd wordt door hen. In het dorp in de buurt runnen ze een lunchroom met winkel, waar ook kleine bijeenkomsten kunnen worden verzorgd. Regelmatig gaan ze uit naar culturele activiteiten in de omgeving.

De ouders van de mensen die op dit landgoed wonen (en ook andere ouders) hebben een lobby organisatie opgericht: Fair Choice. Fair Choice maakt er werk van dat ieder mens, ook met een handicap, de vrijheid heeft om zelf te kiezen hoe hij of zij wil wonen! Net als het ECCE overigens.

Chaos

Toen tijdens de conferentie in oktober om een definitie van een instituut gevraagd werd, brak er een kleine chaos los. Getallen werden door de zaal gesmeten; anderen vonden dat het om hospitaliserende effecten moest gaan. Toen ik met mijn Noorse voorbeeld van de vrouw in het appartement kwam, kwamen er mensen met exact dezelfde voorbeelden uit Zweden: was dat dan geen hospitalisatie? Uiteindelijk besloot de voorzitter van de conferentie dat het om 'grote instituten' moest gaan, omdat iedereen dan wel begreep wat er werd bedoeld. Oh ja? De Noren riepen meteen dat veertig voor hen enorm groot was, anderen zwegen daarop verbijsterd.

De Franse koepel van ouderverenigingen riep dat voor hen instituten helemaal niet moesten worden ontmanteld omdat ze eenvoudigweg nodig waren en dat er kwaliteitscriteria moesten worden ontwikkeld.

Het ECCE sluit zich aan bij de oproep om kwaliteitscriteria. En die moeten gebaseerd zijn op het Handvest van de rechten van de mens in de Europese Unie en standaards van de Verenigde Naties.

Mensen moesten naar huis en er moest een eenstemmigheid met betrekking tot de slotconclusie komen. Het begrip 'groot instituut' bleef gehandhaafd. Alles wat aan deze definitie voldoet zou moeten worden ontmanteld. Maar ook de vraag naar kwaliteitscriteria werd er toch alsnog in opgenomen. Het Engelse onderzoeksverslag is bij het HPV verkrijgbaar.

Vervolg pagina 1: Therapeutisch onderwijs: onderwijs voor alle kinderen

- partiële deelname van kinderen aan het kinderdagcentrumprogramma en aan onderwijs elders
- het bieden van ambulante praktische en pedagogische begeleiding bij de scholen in de regio
- het bieden van thuiszorg, ook in de vorm van praktische en pedagogische ondersteuning
- het creëren van logeer- en vakantiemogelijkheden
- het bieden van vroeghulp aan het zeer jonge kind van 0 tot 4 jaar en zijn/haar ouders

Samenvattend

De heilpedagogische kinderdagcentra hebben ervaring en expertise opgebouwd voor kinderen die in het speciale onderwijs niet mee kunnen komen. Zulke kinderen blijken baat te hebben bij deze specifieke aanpak, zorg en ontwikkelingsstimulering. De kinderdagcentra nemen daarbij als uitgangspunt de individuele ontwikkeling van het kind en de mogelijkheid om via ontwikkelingsstimulering elementaire leerprocessen in gang te zetten. Zij kunnen daarmee een zinvolle bijdrage leveren aan de noodzakelijke verbinding tussen zorg en onderwijs. Dat is belangrijk, zorg en onderwijs moeten voor deze kinderen niet los van elkaar komen.

Noot: Noot: Dit artikel kwam tot stand door gebruik te maken van de brochure: Therapeutisch onderwijs, onderwijs voor alle kinderen. Inmiddels is een Cd-rom beschikbaar over Therapeutisch Onderwijs. Deze is op te vragen bij de verschillende KDC's (zie kader) of bij het bureau van het HPV.

Kinderdagcentra

Heilpedagogische kinderdagcentra staan open voor kinderen van nul tot circa twintig jaar, die om welke reden dan ook niet in staat zijn onderwijs te volgen. De samenwerkende kinderdagcentra aangesloten bij het HPV: De Appelboom in Tuitjenhorn (NH), Ilmarinen in Groningen, Heimdal in Waalre (NB), De Joriskring in Amsterdam, Huize Thomas in Rotterdam, De Zonnering in Zeist (Utr), Rozemarijn in Heemstede (NH).

Managementopleiding voor antroposofische zorginstellingen

In meerdere geledingen binnen antroposofische organisaties komen we regelmatig de vraag tegen naar een eigentijdse opleiding voor leidinggevend in de antroposofische gezondheidszorg. Op 25 januari vindt over dit onderwerp een bijeenkomst plaats.

Door Kees van Langen, supervisor/coach en Danja van der Meer, consulente

Dat op het gebied van leidinggeven nog wel wat te winnen is bleek uit de Verbinding van januari 2004. Hierin werd gewezen op een artikel in P & O Actueel: "Meer dan de helft van alle werknemers neemt ontslag vanwege het gedrag van hun manager. Een werkgever kan er ook niet zomaar vanuit gaan dat medewerkers over managementcapaciteiten beschikken wanneer dat van ze wordt verlangd."

In de heilpedagogie/sociaaltherapie is het niet ongebruikelijk om goed functionerende medewerkers binnen de zorgverlenings- en behandelingsprocessen tot leidinggevende te maken. Maar leiding geven aan medewerkers vraagt totaal andere vermogens dan het proces van directe zorgverlening.

Wij willen graag een opleiding voor leidinggevend in de grond krijgen. Als motief om ons sterk te maken voor deze opleiding geldt niet alleen dat we een bijdrage willen leveren aan de ontwikkeling van vakbekwame managers, maar het gaat ons ook om de antroposofische identiteit en het meer en meer leren leidinggeven vanuit deze geest.

Wat betreft de doelgroep gaat het om medewerkers die direct leidinggeven aan andere medewerkers. Dat zijn onder meer groepshoofden die de potentie hebben om naar een hoger niveau van leidinggeven toe te groeien; huisverantwoordelijken; werkplaatsleiders; leidinggevend in de scholen en KDC's; eventueel ook leidinggevend binnen de facilitaire dienst.

Recentelijk hebben wij een gesprek gehad met een afvaardiging van het Dagelijks Bestuur van het HPV waarin het groene licht gegeven is voor verder onderzoek naar de doelgroep en de inhoud en vorm van deze opleiding.

Op dinsdag 25 januari vindt van 14.00 uur tot 15.30 uur in Lenteleven een bijeenkomst plaats, aan de Utrechtseweg 62, Zeist (naast de Triodosbank). Tijdens deze middag komen de volgende onderwerpen aan bod: onze visie op en de doelstelling van deze opleiding; een competentieprofiel van deze doelgroep; globale opzet van de modules en de vorm van deze opleiding.

Applicatieopleiding Therapeutisch Begeleider start in maart

De volgende applicatieopleiding voor therapeutisch begeleider start op dinsdag 22 maart 2005 met een tweedaags blok. De vaste cursusdag is dinsdag, in principe om de twee weken, vakanties uitgezonderd. De opleiding duurt dertig cursUSDagen en een examendag en eindigt in november 2006.

De applicatieopleiding voorziet in een behoefte aan nascholing op het gebied van de antroposofische zorgverlening op basis van een reguliere relevante basisopleiding op minimaal niveau 3 in de sectoren Verpleging & Verzorging en Zorg & Welzijn. Tevens kan de opleiding gelden als 'doorstroomopleiding SPW 4', waardoor je ook het diploma SPW 4 kunt behalen.

De opleiding kan vanuit alle instellingen in de antroposofisch geïnspireerde gehandicaptenzorg en (kinder & jeugd)psychiatrie gevolgd worden en baseert zich op een zelfstandige actieve leerhouding bij de cursist en biedt ruimte aan de biografische en situationele aspecten van de cursisten. Cursisten moeten een dienstverband van minimaal 24 uur per week hebben. Er wordt een landelijk en internationaal erkend diploma afgegeven. De cursus vindt plaats in Lenteleven, aan de Utrechtseweg in Zeist, het pand tegenover Veldheim en naast de Triodosbank.

Een brochure is verkrijgbaar bij het Heilpedagogisch Verbond.

OlmenEs viert tienjarig bestaan

OlmenEs vierde op 29 en 30 september en op 1 oktober haar tienjarig bestaan. Op het 50 ha bos- en tuinbouwgebied ten zuiden van het dorp Appelscha, is in de afgelopen jaren letterlijk en figuurlijk al heel wat neergezet.

De antroposofische woon- en werkgemeenschap voor volwassenen met een verstandelijke handicap begon tien jaar geleden met een kleine groep mensen van achttien jongvolwassene bewoners en zeventien medewerkers.

De groei gaat geleidelijk: in 1999 is de eerste bouwphase afgerond voor 54 plaatsen. Daarvan wordt in twee woonhuizen aan de Boslaan in Appelscha zeven plaatsen ingevuld door bewoners die wat zelfstandiger zijn.

Vanaf eind 2003 is de gemeenschap uitgegroeid tot een woonplek voor honderd mensen met een verstandelijke handicap en is daarmee de tweede bouwphase gerealiseerd. Er zijn dan in totaal zes huizen gebouwd waarin elk twee groepen wonen. Overdag wordt er gewerkt in dertien werkplaatsen, zoals boerderij, houtwerkplaats, bakkerij, weverij en papiermakerij. Daarnaast zijn er ongeveer 145 medewerkers die full- of parttime op allerlei gebieden begeleiding of ondersteuning op zich hebben genomen die nodig is voor het dagelijks leven. De plannen voor de derde fase voor nog 25 plaatsen zijn in volle gang. Het in gebruik nemen van de zaal De Tilia was een belangrijk moment. Wanneer je met velen bent is het goed om elkaar regelmatig te ontmoeten. Dat kan in deze zaal.

Bij de feestelijkheden van het tienjarig bestaan konden bezoekers de voorstelling *Peer Gynt* zien. (Foto Grietzen Kunnen).

Tentoonstelling

Tijdens de festiviteiten waren 29 en 30 september vooral voor mensen waar een externe relatie mee wordt onderhouden. Zij kregen de gelegenheid om de fototentoonstelling te bekijken, de geschiedenisroute over het hele terrein te wandelen en de voorstelling *Peer Gynt* bij te wonen, opgevoerd door cliënten en medewerkers van OlmenEs. Naast de humor van *Peer* is er ook menig traantje weggepinkt van ontroering.

De derde dag was een interne dag voor cliënten, medewerkers en ouders. De invulling was tot op het laatste moment een verassing. Tot ieders verbazing bleek er een heus circus te zijn opgebouwd.

De ochtend bood gelegenheid om workshops bij te wonen, zoals jongleren en touwlopen onder deskundige leiding van circusmensen. 's Middags was er een circusvoorstelling met clowns, acrobatiek, wurgslangen en een krokodil die stoere jongens op de eerste rij achteruit deed deinen. Iedereen heeft genoten en kijkt er met plezier op terug.

En aan de gasten van al de drie dagen is bij vertrek het boek *10 jaar OlmenEs* meegegeven. Om nog eens op je gemak te bladeren in de geschiedenis over 'hoe het ook al weer was begonnen.....'

EN VERDER

AViN conferentie 'Integriteit van het Kind'

Voor welke vraagstukken en uitdagingen plaatst opvoeding ons als ouders, docenten en pedagogen in dit tijdperk van grote maatschappelijke verandering? Wat vragen kinderen en jongeren van ons, en wat vragen wij van hen? Deze vragen staan centraal op een landelijke conferentie over de 'Integriteit van het Kind' die op initiatief van de Antroposofische Vereniging in Nederland (AViN) op zaterdag 5 maart 2005 in Amsterdam wordt gehouden.

Aan de conferentie werken bekende wetenschappers en onderwijskundigen mee als prof. dr. Cees Schuyt, samensteller van het grote WRR-rapport over 'Normen en waarden', hoogleraar kinderopvang prof. dr. Louis Tavecchio en drs. Gerard van Miltenburg, directeur van het Terra College in Den Haag. De slotlezing van de conferentie wordt gehouden door Christof Wiechert, coördinator van de pedagogische sectie aan het Goetheanum in Dornach (CH).

De conferentie is allereerst bedoeld voor beroepsbeoefenaars in onderwijs, pedagogie en (geestelijke) gezondheidszorg. Daarnaast staat zij open voor deelnemers met een bijzondere interesse voor ontwikkelings- en opvoedingsvragen. Er wordt gestreefd naar een gelijke verdeling van deelnemers uit antroposofische en reguliere werkvelden. Met dat doel worden duo-kaarten aangeboden voor leden van de AViN die samen met een collega uit het reguliere beroepsveld aan de conferentie deelnemen.

In werkgroepen komen de volgende onderwerpen aan de orde: De rechten van het kind, Postmoderne ouders, Heelheid en hechting in de eerste levensjaren, Kinder mishandeling, Voedsel en ontarding, De docent als opvoeder, Media en kind, Opvoeden in verschillende culturen, Spelen en mens worden, Het wezen van het kind, Opvoeding en religie, Moedsproeven in onze tijd, Kind en fysieke ruimte, Geweldloze communicatie, Kind en commercie, Kind en natuur, De sociale kunst van het opvoeden, Kinderen onder druk, Opvoeding in de 21e eeuw, Kinderopvang, Ouderloos. Het volledige programma komt medio oktober beschikbaar en is te zien op: www.antroposofie.nl. Dankzij een financiële bijdrage van de Vereniging en van andere fondsen zijn de kosten van deelname beperkt. Inclusief lunch bedragen deze € 60 voor AViN-leden en € 90 voor niet-leden. Daarnaast zijn er de eerder genoemde duo-kaarten voor € 120 (extra korting van € 30,-). Aanmelden kan nu al. U ontvangt uiterlijk voor 1 december het volledige programma met inschrijvingskaart. Aanmelden: integriteitvanhetkind@hotmail.com. Verdere informatie bij Merel Boon of Clara Bonthond, telefoon (06 382 390.0).

'Stop AWBZ en WMO in basisverzekering'

De AWBZ kan worden afgeschaft en de WMO is overbodig. Ze kunnen allebei worden ondergebracht in de basisverzekering. Dat zeggen de bestuursvoorzitters van Agis, Eelke van der Veen, en Menzis, Henk Schildkamp, in *Zorgvisie*-magazine. De bestuursvoorzitters, allebei bestuursleden van Zorgverzekeraars Nederland, gaan daarmee een stap verder dan het College voor zorgverzekeringen (CVZ) dat in het conceptrapport *Toekomst AWBZ* adviseert om alleen de AWBZ op termijn af te schaffen. Het College stelt voor complexe zorg met langdurig verblijf over te hevelen naar de basisverzekering en maatschappelijk ondersteuning, inclusief persoonlijke zorg en 'licht verblijf' naar de Wet Maatschappelijk Opvang (WMO). Dat leidt volgens het advies tot een zorgstelsel dat overzichtelijker is voor burgers en zorgpartijen.

Rob Hageman, woordvoerder van staatssecretaris Ross van VWS, vindt de denkrichting van het CVZ-advies interessant. 'Het zou goed zijn als je een manier kunt vinden om zorgverzekeraars de onverzekerbaar geachte risico's van de AWBZ te laten dragen. Maar dat betekent niet dat we halsoverkop de AWBZ gaan afschaffen. We maken de modernisering van de AWBZ gewoon af. Het is een optie voor de lange termijn. We nemen het CVZ-advies mee in het interdepartementale beleidsonderzoek (IBO) naar de toekomst van de AWBZ.'

In het IBO zitten de ministeries van VWS, Algemene Zaken, Sociale Zaken, Economische Zaken, Binnenlandse Zaken en Financiën. Het CVZ gaat onderzoeken in welke mate zorgverzekeraars de 'onverzekerbare risico's' uit de AWBZ kunnen dragen. Van der Veen en Schildkamp zijn daar in het *Zorgvisie*-artikel duidelijk over: onverzekerbare risico's bestaan in hun ogen niet. Schildkamp: 'Als je voldoende verzekerd hebt, moet je in staat zijn een premie te heffen waarmee je alles afdekt.' Van der Veen: 'Slechte risico's zijn prima af te dekken met vereveningsconstructies. Dat doen we nu ook al.' (Uit: *Zorgvisie*)

Eerste Hulp Bij Werk

De website 'Eerste Hulp Bij Werk' (www.ehbw.nl) is al enige tijd te raadplegen. Deze site biedt veel actuele informatie over de instanties en regelgeving rond werk, reïntegratie, ziekte en arbeidsongeschiktheid. De informatie is specifiek afgestemd op de behoeften van zowel werkgevers als medewerkers. De site is een initiatief van de Commissie Werkend Perspectief.

STUDIE OPEN DAGEN

• **Verstaan wij elkaar?**, 11 november in de Pineta te Nunspeet, interactieve studiebijeenkomst over professioneel communiceren, kosten € 185,-, organisatie en aanmelding 'Bosch & Suykerbuyk trainingscentrum', www.bosch-suykerbuyk.nl, telefoon (0546) 57 61 37 of (026) 370 20 70.

• **Seksuologische hulpvraagverduidelijking** van mensen met een verstandelijke beperking, 12 november in de Pineta te Nunspeet, kosten € 98,-, organisatie en aanmelding 'Bosch & Suykerbuyk trainingscentrum', www.bosch-suykerbuyk.nl, telefoon (0546) 57 61 37 of (026) 370 20 70.

• **Coachen van zeggenschap**, 17 november in 't Veerhuis in Nieuwegein, studiedag voor begeleiders in de zorg voor mensen met een handicap, kosten € 75,-, informatie bij Raad op Maat, telefoon (0182) 684 546 of info@raadopmaat.org.

• **Kwaliteit van kwetsbaarheid**, Congres van het HPV op 25 november in conferentiecentrum De Bron in Dalfsen. Met dit congres wil het Verbond krachten mobiliseren met betrekking tot erkenning van kwetsbaarheid in onze samenleving in relatie tot de modernisering van de AWBZ. Info: Ageeth Koning, Heilpedagogisch Verbond, telefoon (0343) 44 99 00 of hvp@heilpedagogie.nl. Nadere informatie over de organisatie van het congres: Esther de Vreede, CongresPartners, telefoon (030) 2345 864 of mail@congrespartners.nl. Mogelijkheid tot inbreng van uw stelling of ervaring op: www.congrespartners.nl.

• **Seksueel misbruik** van mensen met een verstandelijke beperking, 25 november, in hotel Goes te Goes, interactieve studiebijeenkomst over de beleving, begeleiding en behandeling van mensen met een verstandelijke beperking die seksueel misbruikt zijn, kosten € 175,-, organisatie en aanmelding 'Bosch & Suykerbuyk trainingscentrum', www.bosch-suykerbuyk.nl, telefoon (0546) 57 61 37 of (026) 370 20 70.

• **Waar bemoei je je mee!**, 8 december, in de Pineta te Nunspeet, interactieve bijeenkomst over morele dilemma's in de zorg, kosten € 195,-, organisatie en aanmelding 'Bosch & Suykerbuyk trainingscentrum', www.bosch-suykerbuyk.nl, telefoon (0546) 57 61 37 of (026) 370 20 70.

• **Masterclasses Inclusie**, ieder zijn aandeel in de samenleving, 7, 8 en 9 december in congrescentrum de Nieuwe Buitensociëteit (t.o. NS station Zwolle). Driedaags congres voor iedereen die een bijdrage wil leveren aan een inclusieve samenleving. Organisatie en informatie Stichting Perspectief, www.perspectief.org.

• **Chirofonetiek cursus voor therapeuten, ouders en artsen**, twee weekenden in januari en februari 2005 in Bredablick, Bamastraweg 2 in Middenbeemster. Chirofonetiek is een therapievorm die vanuit de antroposofie is ontwikkeld. Bij deze therapie worden de kwaliteiten van de klanken van het alfabet in speciale vormen op de rug gemaakt, waarbij de betreffende klanken door de therapeut gesproken worden. Chirofonetiek wordt o.a. gebruikt bij autisme, hersenbeschadigingen, chromosomenafwijkingen, opvoedings- en ontwikkelingsproblemen en organische aandoeningen. Info: Conny Riezebos, (035) 68 32 165 of Greetje Hovius, (020) 61 26 592.

Opening van NieuwHeim in Brummen

De officiële opening van het nieuwe project NieuwHeim in Brummen vindt op zaterdag 27 november plaats. Wethouder E.M. van Ooijen van de gemeente Brummen zal het project aan de Koppalburgerweg om 10.00 uur officieel openen.

Aansluitend is er de mogelijkheid om nader kennis te maken met NieuwHeim en haar bewoners.

NieuwHeim is het derde woonproject van de Stichting Heimdall. Er zijn twee plaatsen voor vaste bewoning voor kinderen of volwassen mensen met een zorgvraag en drie logeerplaatsen. Net als in de andere projecten van de stichting Heimdall wordt ook in het NieuwHeimhuis gewerkt met inwonende begeleiders, Luuk Ebeltsjes en Aline Divendal. Er wordt nog een kandidaat gezocht voor een van de twee vaste plaatsen. Voor meer info: telefoon (0575) 56 36 65 of e-mail: nieuwheim@heimdall.nl of www.heimdall.nl.

PUBLICATIES

Communicatie met zeer ernstig verstandelijk gehandicapten

Door Leendert van Dam en Miriam Roemer, ISBN 9052784140, € 25,-, rechtstreeks te bestellen bij de auteur, miriam.roemer@esdege-reigersdaal.nl en verkrijgbaar via de boekhandel.

Mensen met een zeer ernstige verstandelijke (meervoudige) handicap maken hun wensen en vragen kenbaar door gedrag en lichaamstaal. Veel mensen 'verstaan' die taal niet. Ervaren begeleiders wel. Hoe doen zij dat? Is die ervaringskennis over te dragen aan onervaren begeleiders? In het proefschrift 'verstaanbaar maken. Communicatie met mensen met een zeer ernstige verstandelijke (meervoudige) handicap: Inventarisatie en overdracht van ervaringskennis' gaan de promovendi Leendert van Dam en Miriam Roemer in op deze problematiek. Zij hebben deze ervaringskennis geïnventariseerd, geanalyseerd en vervolgens overgedragen aan onervaren begeleiders via een cursus. Hun onderzoek is mede mogelijk gemaakt door een subsidie van 's Heeren Loo Zorggroep en Esdégé-Reigersdaal. De verdediging van het proefschrift vond plaats op 9 september.

Klapper Kleinschalig wonen met Zorg

De teksten van de klapper zijn gratis te downloaden van www.lkng.nl

De klapper 'Initiatieven Kleinschalig wonen met Zorg, een handreiking voor ouders en cliënten' biedt (ouders van) mensen met een handicap praktische informatie om zelf kleinschalige woonvormen op te richten. De informatie is geordend naar vier thema's, te weten oriëntatie, wonen, zorg en financiën.

Ouders met een verstandelijke beperking

Door Dina Joha, Utrecht, NIZWILKNG, 2004, 94 pagina's, ISBN 90-77292-08-X, € 10,-.

Mensen met een verstandelijke beperking zijn volwaardige burgers. Maar vanwege hun beperkingen hebben zij soms ondersteuning nodig. Ook bij ouderschap van mensen met een verstandelijke beperking kan ondersteuning wenselijk zijn. Echter, hulpverleners beschikken maar beperkt over systematische kennis over welke ondersteuning in specifieke opvoedingssituaties passend is. Dit boek beschrijft op grond van literatuuronderzoek en dertien casusbeschrijvingen, wat risicofactoren en beschermende factoren zijn in de opvoedingssituatie van ouders met een verstandelijke beperking. Handreikingen aan de hulpverlening worden gegeven. Het boek is vooral bedoeld voor hulpverleners van ouders met een verstandelijke beperking. Zie voor nadere informatie www.lkng.nl.

VACATURES

WERKPLAATSBEGELEIDER (m/v) voor 21 uur (maandag, dinsdag en woensdag)

Organisatie: De Ita Wegman Stichting is een overkoepelende organisatie voor zorg aan mensen met een verstandelijke beperking die werkt vanuit de antroposofische visie. De zorg is transmuraal en omvat nagenoeg het hele zorggebied van intramurale 24-uurs zorg tot zelfstandig wonen voor alle leeftijdsklassen. De vestigingen liggen in Rotterdam, Den Haag, Driebergen, Zeist en Amsterdam.

Waar: Magenta werkplaatsen biedt diverse werkvormen aan 40 volwassenen met een verstandelijke beperking. De verschillende werkgebieden zijn: de weverij, de keramiekwerkplaats, de houtwerkplaats, de kantinegroep en het Atelier. Voor de houtwerkplaats is de Ita Wegman Stichting op zoek naar een werkbegeleider.

Functietaken: Wij zoeken iemand die ervaring heeft in het respectvol werken met mensen met een verstandelijke beperking, met name binnen de dagbesteding; zelfstandig kan werken; kan werken met mensen met uitdagend gedrag; in het bezit is van een adequate opleiding en ervaring m.b.t. het vakgebied (zowel agogisch als vaktechnisch); goede contactuele en communicatieve eigenschappen heeft; flexibel is; in staat is om werkplannen te formuleren en tot uitvoering te brengen open staat voor onze antroposofische visie en uitgangspunt; in overleg met de collega nieuwe producten kan ontwikkelen; beschikt over ondernemersgeest.

Eisen: Afgeronde mbo- of hbo-opleiding, SPW- of vergelijkbare opleiding beschikt over leidinggevende ervaring. Daarbij geldt ervaring met de antroposofie als een pré.

Wij bieden: Mogelijkheden om de betreffende werkplaats verder vorm te geven; deel uitmaken van een leuk team en vele mogelijkheden tot persoonlijke ontwikkeling.

Salariëring en arbeidsvoorwaarden volgens CAO-Gehandicaptenzorg; de FWG 3.0 is van toepassing.

Reacties: Uw sollicitatie met c.v. binnen 2 weken richten aan: Magenta Werkplaatsen, t.a.v. Magda Vlasblom, coördinator, Arnhemse Bovenweg 285b, 3971 MH Driebergen.

Informatie: Magda Vlasblom (0343)514 019.

HPV-AGENDA

- 10 nov** 10.15 – 12.30
Coördinatoren Overleg
Basis Opleidingen
- 12 nov** 13.00 – 17.30
Informatiebijeenkomst
Zinvol Samenwerken
- 15 nov** 10.30 – 14.00
Mandaatgroep Strategie
13.00 – 15.00
Werkgroep Financiën
- 22 nov** 10.30 – 13.30
Dagelijks Bestuur nr. 8
- 24 t/m** hele dagen
26 nov Voortgezette Opleiding
thema de twaalf zintuigen
- 25 nov** hele dag
Congres 'Kwaliteit van
kwetsbaarheid'
- 26 nov** 16.30 – 18.00
Cursusleiding Voortgezette
Opleiding
- 3 dec** 10.00 – 12.30
Werkgroep Onderzoek
- 8 dec** 10.15 – 12.30
Coördinatoren Overleg
Basis Opleidingen
- 10 dec** 10.15 – 15.30
Algemeen Bestuur nr. 5
- 13 dec** 10.15 – 13.30
Dagelijks Bestuur nr. 9

Sluitingsdatum Verbinding nr. 83 is 23 november 2004

Diagnostisch instrument van kinderlijke constitutie

In de Parcivalzaal op Zonnehuizen Veldheim Stenia vindt op donderdag 9 december een bijeenkomst plaats over het diagnostisch instrument van de kinderlijke constitutie.

In het Louis Bolk Instituut is een diagnostisch instrument ontwikkeld, op basis van de in Genezend Opvoeden (Steiner, 1997) beschreven heilpedagogische constitutiebeelden. Het instrument is bedoeld als ondersteuning voor de zorgpraktijk, wat betreft diagnostiek en evaluatie van zorg en therapie. Het draagt bij aan de individuele oordeelsvorming in het zorg- en behandelproces.

Op de bijeenkomst wordt het instrument gepresenteerd en een wetenschappelijke verantwoording gegeven van de individuele oordeelsvorming in het zorgproces. Ook zal het door het Louis Bolk Instituut ontwikkelde aanbod voor training en coaching worden voorgelegd.

De bijeenkomst begint om 15.00 uur en duurt tot 18.15 uur. Sprekers zijn onder meer Frans Broekhuizen (mandaathouder), arts-onderzoeker Martin Niemeijer en arts-epidemioloog Erik Baars. Het instrument is voor 10 (exclusief verzendkosten) verkrijgbaar bij het Louis Bolk Instituut (www.louisbolk.nl) en bij het HPV.

COLOFON

**9^e jaargang, nummer 82
november 2004**

De Verbinding is het informatiebulletin van het Heilpedagogisch Verbond en verschijnt 11x per jaar. Het wordt gemaakt voor medewerkers, ouders en belangstellenden die betrokken zijn bij de heilpedagogie en sociaaltherapie.

Verspreiding vindt plaats via de secretariaten en de huizen van de lidinstellingen van het HPV en het HPV secretariaat. Verzending naar huisadres is mogelijk.

De samenstellers behouden zich het recht voor ingezonden mededelingen te redigeren.

**Inleveren kopij voor volgende Verbinding vóór 23 november 2004.
Verschijningsdatum volgende Verbinding is 10 december 2004.**

Samenstelling: Bernard Heldt, Roelien Kort, Ageeth Koning.
Redactie: Mark van Seggelen, e-mail: mark@nieuwekoeien.nl
Hoofdredacteur: Bernard Heldt.
Productie: Buro Laga, Arnhem
Cartoon: Janet Steenhuis, Arnhem

Redactieadres:
Secretariaat Heilpedagogisch Verbond
Postbus 106
3970 AC Driebergen
Telefoon (0343) 44 99 00
Fax (0343) 44 99 09
E-mail hpv@heilpedagogie.nl
Website www.heilpedagogie.nl